

Foto Jurgen Berlekamp

Wateronderzoek

OPLOSSING ECOLOGISCHE CRISES VRAAGT MEER DAN TECHNIEK

Klimaatverandering heeft niet alleen fysieke, maar ook brede maatschappelijke gevolgen, zoals falende economieën en massale ontheemding. Maatregelen moeten dus niet alleen het milieu beschermen, maar ook de maatschappelijke gevolgen beperken. Welke aspecten in de benodigde samenwerkingen bepalen het succes in het vinden van duurzame oplossingen?

In brede samenwerking komen per definitie groepen bij elkaar die van elkaar verschillen. Sectoren, disciplines en landen verschillen in beslissingsbevoegdheden, prioriteiten en verantwoordelijkheden. Sommige organisaties steunen bijvoorbeeld hoofdzakelijk op gespecialiseerde kennis, terwijl andere meer generalistisch zijn. De organisatiecultuur kan pragmatisch zijn en gericht op problemen oplossen, of meer vertrouwend op de naleving van voorschriften en procedures. Oplossingen kunnen gezocht worden in techniek of eerder in het beïnvloeden van menselijk gedrag. Dergelijke verschillen (asymmetrieën) kunnen in de weg zitten bij samen werken aan oplossingen.

Drijfveren

Ook op het niveau van individuen zijn er verschillen die samenwerking kunnen verrijken maar ook bemoeilijken. Waardoor wordt het denken en handelen van individuen gestuurd, wat is ieders drijfveer? Er zijn globaal drie belangrijke drijfveren te onderscheiden, ook wel doelkaders genoemd: het hedonistische, het op winst gerichte en het normatieve doelkader.

Het hedonistische doelkader gaat over 'zich nu beter voelen', het onmiddellijk bevredigen van kortetermijnbehoeften. Het winstdoelkader gaat over het verbeteren van iemands middelen, winst op de middellange termijn.

Normatief doelkader

Wanneer het normatieve doelkader overheerst, is de belangrijkste drijfveer voor iemands beslissingen en handelingen de intentie om juist te handelen in overeenstemming met de collectieve behoeften en prioriteiten, op dat moment en in de toekomst.

Er is een zekere balans nodig tussen de drie drijfveren. Als hedonisme en winststreven de overhand hebben zal dit op de lange termijn diepgaande schade toebrengen aan een organisatie, gemeenschap of samenleving.

Hedonistische en winstgerichte doelpatronen verdwijnen nooit helemaal, ze blijven op de achtergrond van invloed op percepties en gedrag. Wanneer de normatieve doelpatronen in een onderhandeling dominant blijven, kunnen zij de intentie van de machtigste partij matigen en toewerken naar een voor beide partijen gunstig resultaat.

Natuurlijk kapitaal

Een voorbeeld is de onbeperkte economische groei en winststijging ten koste van het natuurlijk kapitaal. Als maatschappelijke en milieukosten niet worden doorberekend in de prijs van een product of dienst, samen met de intrinsieke waarde van hulpbronnen zoals schoon water en vruchtbare grond, ontstaat een vernietigende vicieuze cirkel. Het doorbreken hiervan vereist organisaties met sterke normatieve doelstellingen, plus de steun van burgers. Het gaat om de aanmoediging van coproductie op basis van beginselen en doelstellingen die in de eerste plaats gericht zijn op het collectieve welzijn en de veiligheid van alle soorten.

Het is daarnaast van belang dat de winstgerichte en hedonistische doelkaders het normatieve doelkader ondersteunen. Zo kunnen fiscale stimulansen bedrijven stimuleren de omvang van hun ecologische voetafdruk te verkleinen, en zo bij te dragen aan het collectieve welzijn.

Motiveren tot coproductie

De sleutel voor effectieve samenwerking en coproductie is een dynamisch evenwicht tussen verschillende mandaten, prioriteiten en verantwoordelijkheden die worden geleid door een normatief doelkader. De theorie van de Joint Production Motivation kan hierbij van nut zijn. Volgens deze theorie zien individuen zichzelf onder sterk motiverende omstandigheden als onderdeel van een gezamenlijke inspanning. Zij kiezen dan hun eigen gedrag volgens een set van gezamenlijke doelen, en coördineren bewust de samenwerking. Een hoge mate van wederzijdse afhankelijkheid in termen van doelstellingen, taken en resultaten, stimuleert innovatie en duurzame samenwerking tussen belanghebbenden. Dit zijn ook niet-gouvernementele partijen (waaronder burgers) met verschillende sociale, culturele, politieke en economische achtergronden.

De praktijk

Heel duidelijk wordt dit aan de hand van het project

MEDUWA-Vecht(e) in het Duits-Nederlandse stroomgebied van de Vecht (in Duitsland Vechte genoemd). In dit project wilde men oplossingen zoeken voor de schadelijke emissie van humane en veterinaire medicijnen en van multi-resistente micro-organismen.

Vergeleken met Duitsland hebben Nederlandse organisaties een veel vlakker structuur met minder strikte hiërarchische lagen. Dit betekent niet alleen dat veel leden van Nederlandse organisaties meer invloed kunnen hebben op de besluitvorming maar ook dat het besluitvormingsproces gericht is op het bereiken van consensus. Daarnaast worden leidinggevende functies in Duitsland vaker vervuld door vakspecialisten. Het gevolg is dat een Duitse vertegenwoordiger die betrokken is bij grensoverschrijdende samenwerking vaak wel deskundig is, maar geen mandaat heeft om besluiten te nemen, terwijl Nederlandse vertegenwoordigers die wel zo'n mandaat hebben vaak niet over de benodigde specifieke kennis beschikken. Toch hebben in het project MEDUWA-Vecht(e) belanghebbenden uit verschillende sectoren en disciplines gezamenlijk bijgedragen aan het beperken van de schadelijke ecologische, sociale en economische gevolgen van de genoemde schadelijke emissies.

Lieneke Stam & Rafael Wittek, (Rijksuniversiteit Groningen), Margarita Amador & Alfons Uijtewaal (stichting Huize Aarde)

Dankwoord

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door financiële ondersteuning van het MEDUWA-Vecht(e)-project van INTERREG-VA Nederland-Duitsland.

Een uitgebreide versie van dit artikel is te vinden op H₂O-Online. Het is te lezen door gebruik te maken van de QR-code of te kijken op www.h2owaternetwerk.nl (onder H₂O-vakartikelen).

SAMENVATTING

Een adequate reactie op de complexe scenario's van klimaatverandering vraagt om allianties en sociale akkoorden. Een dergelijke samenwerking begint met een goed begrip van de verschillende drijfveren (hedonistisch, op winst gericht of normatief), mandaten en verantwoordelijkheden van mensen en organisaties.